

**CZU: 371.68 CONTEXTE PSIHOPEDAGOGICE ALE UTILIZĂRII FILMELOR
ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL**

Eugenia FOCA, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *Article is devoted a theme of application of the art movies in education of school students. How can art movies embedded in the presentations be used to improve learning in university courses? To answer this question, a review of the theoretical and research evidence on art movies in education. The idea and the principles of art and pedagogical approach to the organization of educational work with film material reveals. The article is organized into three sections: (1) why use art movies in education? (2) conditions selecting appropriate art movies and (3) conclusions.*

Keywords: *Net generation, cinema, art pedagogy, art movies and learning.*

„Filmul nu înlocuiește lecția, doar o completează și acționează ca un catalizator.”

Alexandru Solomon

Într-o lume aflată într-o permanentă și rapidă schimbare, copilul este nevoit să facă față multiplelor provocări sociale și să se redefinească pe sine în raport cu lumea din jurul său și cu solicitările externe. Procesul de raportare la aceste solicitări implică creativitatea, care după cum se știe joacă un rol important, susținându-l pe copil la etapa de adaptare flexibilă la mediu, minimalizând riscul de a-și pierde sensul identității personale.

Consonat cu ideile cercetătorilor Sergheeva N. Iu. [10], Dumitrache S.D. [5] și pentru a sublinia rolul art-pedagogiei în procesul educațional, considerăm că filmul vine în sprijinul unei adaptări sanogene la solicitările societății contemporane, dar și la experimentarea unei stări de bine a individului.

(1) De ce să utilizăm filmul în educație?

De acum câteva decenii filmul a început să fie utilizat în procesul educativ. Evidențiem din start că din universul filmului fac parte conceptele *cinematerapia* și *cinemaeducația*. Cercetătoarea Dumitrache S.D. menționează că „arta cinematografică pune la dispoziție un material tot mai valoros pe care se poate baza educația contemporană, mai ales datorită faptului că educabilii de astăzi sunt mari consumatori de filme” [5, p. 19]. Tinerii de astăzi denumiți în diverse surse în mod diferit, „milenarii”, „generația Y”, „generația NET”, „digitalii nativi”, „generația cu cip”, au fost foarte mult influențați de dezvoltarea intensă a tehnologiilor, astfel aceasta lăsând un efect profund asupra lor. Acești tineri au crescut cu MTV, Internet, PC/Mac, jocuri video, Facebook, MySpace, Twitter, Flickr, Pinterest, Skype, iPod, dispozitive iPhone, dispozitive PDA și telecomenzi TV/DVD ca accesorii pentru corpurile lor. Ba mai mult decât atât, ei poartă cu ei un întreg arsenal de dispozitive electronice, care de fapt sunt ingredientele cheie ale lumii lor. Deci, tehnologiile pot fi ferestre ce oferă accesul în lumea tinerilor, iar „substimularea informațională”, poate fi accelerată prin utilizarea acestora în mediul educațional.

Vrem să menționăm că numeroasele definiții elaborate de către experții din domeniul psihologiei, pedagogiei și artei denotă, într-o anumită măsură, dificultatea și complexitatea abordării tematicii filmului în domeniul educațional, dar și multiplele impedimente în procesul de utilizare a lucrărilor cinematografice.

Conceptul de cinemaeducație a fost introdus în științe la mijlocul secolului al XX-lea de Alexander, Hall și Pettice, (1994), iar în România se analizează beneficiile filmului în educație de acum două decenii de către cercetătorii Salade D., Cerghit I., Crețu V., Dumitrache S. [1, 2, 5].

În opinia cercetătoarei Fiofanova O., „*cinemaeducația* reprezintă una din formele tehnologiilor educaționale creative, care este orientată spre abordarea integrativă a relației copil-matur și profilarea unei interacțiuni, în procesul căreia se conturează noi modalități de interrelaționare socială” [8, p. 5]. Datorită cinema-tehnologiilor se poate crea câmpul de interacțiune „viu” al situațiilor de viață, în care actorii educaționali vor găsi răspunsuri la diverse probleme. Dumitrache S.D. menționează că „*cinemaeducația* se referă la utilizarea filmelor în procesul educațional și asigurarea nu doar a atractivității demersului educativ, ci este și un garant al implicării active a educabililor și al asimilării de către aceștia a conținuturilor prezentate” [5, p. 19].

Arta cinematografică este puntea de legătură între personaje, lumea imaginară și lumea reală, liant care poate constitui o bază în procesul cunoașterii umane, al intercunoașterii, al educației și al dezvoltării personale. Filmul este o formă de artă care, re-creând realitatea ne învață nu doar să ne uităm la imagini, la scene, secvențe, pentru a trăi desfășurarea, ci mai cu seamă pentru a vedea dincolo de ele...dincolo de noi înșine. Mai mult, e vorba nu doar de acea regăsire în film, cât mai ales de o redescoperire a lumii din tine, dar și a realității obiective, exterioare, ce presupune totodată o experiență alchimică de transfigurare, de transformare în bine, în frumos, o perpetuare sau o re-creare a virtuților, a valorilor umane, sociale. [5, p. 12].

Filmul artistic reprezintă o sinteză a diverselor genuri ale artei: *literatură, teatrul, arte vizuale, muzică, fotografie ș.a.* Genurile artei enumerate se integrează și se completează reciproc, intensificând acțiunea educațională asupra omului.

Filmul poate să fie și sursă de inspirație chiar și pentru profesori, iar cinematografia ne pune la dispoziție o serie de producții ce evidențiază tipologia dascălului creativ, deschis, care dezvoltă o relație armonioasă și strânsă cu discipolii săi, printre care enumerăm: *Coriștii* (2004), *Dead poets society* (1989), *Mona Lisa Smile* (2003), *Stand and deliver*

(1988). Filmele enumerate, pe care le propunem studenților pentru vizionare în cadrul cursurilor universitare, prezintă studii de caz, astfel permit studenților să identifice și să dezvolte sentimente de respect, afecțiune, să empatizeze, să interpreteze sau să se contraindientifice cu anumite personaje.

Producțiile cinematografice din categoria documentar sunt nu doar facil de utilizat ca suport didactic, întrucât acestea abordează subiecte diverse, chiar specifice anumitor discipline care se predau în școală, ci și au efecte imediate și durabile în asimilarea cunoștințelor și învățarea unor strategii și tehnici cu aplicabilitate practică de către tinerii beneficiari ai procesului de învățământ [5, p. 14].

Astfel, filmul poate fi utilizat în educație la nivelul celor trei laturi ale procesului educațional: predare, învățare, evaluare, cât și în procesul consilierii carierei și dezvoltării personale. Filmul poate fi folosit în predare pentru a stimula și încuraja implicarea educabililor, pentru a promova gândirea critică și abilitățile de analiză, pentru a ajuta la memorarea conținutului curricular etc.

Evidențiem grandoarea artistică și impactul psiho-pedagogic asupra conștiinței umane al unor filme: *Copiii invizibili* (regizor Li S., Scott R.), *Plătește altcuiva* (regizor Leder M.), *Efectul de seră* (regizor Ahadov V.), *Lăutarii* (regizor Loteanu E.), *18 luni* (regizor Islamuglov I.), *Italianul* (regizor Cravciuc A.), *Piter Pan* (regizor Ford P.) ș.a.

(2) Condiții de selectare a filmelor în educație

Succesul acțiunii educative, care presupune implicații exercitate asupra beneficiarilor educației, depinde de modul în care vor fi incluse filmele în îndeplinirea obiectivelor cursului. Evidențiem, în acest context, diverse categorii și genuri ale filmului: *animația, documentarul, lungmetrajul artistic*: dramă, acțiune, suspans, comedie, film istoric, de dragoste, muzical, politic, științifico-fantastic, reclama etc.

În practica educațională pot fi desfășurate atât activități cu utilizarea filmului, cât și programe curriculare, cum ar fi cea propusă de un grup de conceptori de curriculum opțional din Republica Moldova, Goraș-Postică V., State L., *Educație prin film/ O lume de văzut* (2016). Autorii curriculumului menționat mai sus subliniază „...filmele selectate sporesc gradul de conștientizare în rândul tinerilor, provocând întrebări și îndemnând elevii să caute răspunsuri, trasând paralele cu viața lor și încurajându-i să-și formeze propriile opinii. Filmul este un instrument prin care elevilor li se oferă experiența unei trăiri emoționale și a comunicării cu ceilalți, făcând schimb de idei și cultivând un grad mai înalt de înțelegere reciprocă”.

Evidențiem câteva din filmele documentare incluse în acest curriculum opțional: *Copiii din gara Leningradsky* (cum este să trăiești în stradă, drepturile universale ale copilului), *Haiduc* (copiii străzii în România), *Zi liberă pentru Fardulah* (munca copiilor în lume), *Trebuie să auzi* (relațiile în familie), *Podul peste Wadi*. (conflictul/consolidarea încrederii, prezentări teatrale), *Doar pentru că te-am iubit*. (violența în familie), *Lotte – Cum să fii bun* (implicarea copiilor în rezolvarea unor probleme comunitare), *Șapte lumânări* (atrocitățile celui de-al doilea război mondial, victimele Holocaustului), *Cyber Seniori* (oamenii vârstei a treia), *Ca un fluture* (copiii cu dizabilități), *Pe bicicletă după libertate* (problemele migranților, încadrarea lor în societate) [4].

Cercetătorii din spațiul slavon Segheeva N. Iu., Filofanova O.A., evidențiază mai multe forme de realizare a programelor axate pe film: *cinema-lectorate, cinema-club, cinema-dispută, cinema-training, art-studiou, cinema-academia* [8, 10].

Contextele psiho-pedagogice de utilizare a filmului în educație sunt foarte diverse. Analiza paralelă a literaturii de specialitate [2, 4, 5] ne-a determinat să evidențiem câteva situații când filmul poate fi utilizat în actul educativ:

- în prezentarea unui conținut curricular informațional, îndeosebi în prezentarea unor concepte noi sau pentru a oferi exemple;

- în completarea conținutului cursului;
- în evidențierea punctelor de vedere diferite (jurnalism, științe istorice etc.) sau pentru a introduce problematici dificile sau controversate;
- pentru a ilustra un principiu sau o problematică prezentată în cadrul orelor;
- pentru conștientizarea aplicațiilor practice ale celor studiate;
- pentru perfecționarea gândirii critice, stimulează fluxul de idei;
- pentru stimularea imaginației studenților, creării imaginii vizuale memorabile;
- pentru etapa evocării unei ore, cu scopul captării atenției;
- ca stimul pentru a facilita procesul de învățare profundă al beneficiarilor procesului educativ;
- ca sursă de inspirație și de motivație;
- ca moment de pauză, de detensionare ori relaxare a educabililor, când aceștia par obosiți;
- ca modalitate de reducere a anxietății și tensiunii legate de subiecte mai puțin atractive sau neplăcute;
- ca semnal de reluare a cursului după o pauză, când este necesară în timpul unui curs de durată mai mare;
- ca posibilitate de evaluare a studenților în actul educativ.

Cum se selectează filmele în procesul educațional? Am încercat să analizăm mai multe criterii după care acestea pot fi folosite la clasă. Dumitrache S.D., recomandă alegerea filmelor pe baza (1) obiectivelor stabilite în raport cu procesul de predare; (2) rezultatelor scontate la nivelul procesului de învățare; (3) caracteristicile grupului și interesele acestora; (4) evitarea filmelor cu conținut licențios atât la nivel verbal, cât și vizual [5, p. 35-36].

Berk, R.A. (2009) evidențiază următoarele criterii de selecție a filmelor în procesul educațional: caracteristicile grupului de studenți, potențialul caracter ofensator al filmelor și structura acestora din urmă. Același autor sintetizează următorii pași în utilizarea filmului în educație:

1. Selectați un film care să ilustreze un concept sau o problematică cu care doriți să-i familiarizați pe elevi, studenți.
2. Faceți clar subiectul filmului vizionat. Pregătiți anumite instrucțiuni-repere, astfel încât aceștia să știe la ce vor atrage atenție.
3. Prezentați filmul pe scurt, pentru a întări scopul vizionării acestuia.
4. Redați filmul.
5. Opiți filmul la anumite secvențe, pentru a evidenția anumite lucruri sau reluați filmul sau anumite secvențe pentru un anumit exercițiu în clasă.
6. Oferiți un timp pentru reflecție în legătură cu materialul vizionat.
7. Dezvoltați o activitate de învățare activă în cadrul căreia participanții vor interacționa unii cu alții, vor răspunde la întrebări și dezbate probleme și concepte prezentate în film.
8. Structurați o discuție în jurul acestor întrebări-problematici în micro-grupuri sau cu toată clasa [apud 5, p. 39].

Întrebările ce urmează după vizionarea filmului pot fi de tipul: *Care sunt lucrurile esențiale care s-au petrecut? Ce ai trăit vizionând acest material? Ce experiențe personale îmi evocă acest film? Valorile și credințele mele corespund cu valorile personajelor din materialul vizionat? Ce pot învăța de la protagonistul filmului? Ce pot face diferit? Ce am învățat din experiența personajelor? Ce relevanță are pentru mine ceea ce tocmai am vizionat? Am avut contact cu experiențe similare ale mele sau a altora, ori care abordează aceeași problematică? Cum pot utiliza informația descoperită în viața mea personală sau în relațiile profesionale, în activitatea cu elevii mei?*

(3) *Concluzii.* Importanța filmului în educație s-a impus prin polifuncționalitatea genurilor de artă integrate în cadrul său și prin natura multi-senzorială a acestuia, care ajută

la desfășurarea eficientă a procesului instructiv-educativ și la solicitările de învățare ale educabililor în dependență de stilul lor de învățare. Cinemaeducația pune accent pe utilizarea filmelor în cadrul procesului educațional, deoarece acestea îi conferă atractivitate și valoare actului de predare-învățare, iar experiențele pozitive generate de materialul audiovizual au mari șanse să revină mai târziu.

Referințe bibliografice:

1. Alexander, M., Hall, M., & Pettice, Y. Cinemeducation: An innovative approach to teaching psychosocial medical care. *Family Medicine*, July-August, 430-433, 1994.
2. Berk, R. A., Multimedia teaching with video clips: TV, movies, YouTube, and mtvU in the college classroom. *International Journal on Technology in Teaching and Learning*, 5(1), 1-21, 2009.
3. Crețu V, Bărsănescu Ș. Educația elevilor prin și pentru film. Editura didactică și pedagogică, 1980.
4. Curriculum opțional pentru gimnaziu și liceu: educație prin film/ O lume de văzut. Disponibil la adresa http://edu.gov.md/sites/default/files/curriculum_optional_educatie_prin_film_0.pdf
5. Dumitrache S. D. Cinematerapia – de la evadare la ancorare în cotidian. Editura: Sper, 2015.
6. Dumitrache S. D. Cinemaeducația – filmul ca formă a psihopedagogiei artei. *Cinemaeducation – the film as a form of psychopedagogy of art* //Revista de Psihologie. – 2011. – T. 4. – №. 7. – C. 100-103.
7. European Cinema education for youth, <http://event.institutfrançais.com/cined/en/>
8. Фиофанова, О. Синема-технология как средство воспитания / О. Фиофанова // Воспитание школьников: теоретический и научно-методический журнал – №3 2008. – с. 5-9.
9. Карпова Н. Л., Данина М. М., Кисельникова Н. В., Шувиков А. И. Психологический, педагогический и психотерапевтический аспекты воздействия кино на зрителя // Вопросы психологии. – 2011. – №4...." [Источник: <http://psychlib.ru/otherdocs/guide/99.html>]
10. Сергеева Н. Ю. Использование педагогического потенциала кино в воспитательном процессе. Воспитание школьников: теоретический и научно-методический журнал – №2 2015. – с. 25-31